

ירושלים, מס' 231

שנת 1483

Vicesimus articulus: non faciat peregrinus com- mercia cum Sarraceno, nisi cum tali providen- tia, quod sciat se non falli. Conantur enim nos fallere et arbitrantur, se Deo obsequium praestare, dum aliquem possunt fallere et decipere. Et ante omnia sit peregrinus providus et custodiat se a Judaeis theutonicis; quia toto nisu ad hoc tendunt, ut nos fallant, et pecuniis spolient. Sic etiam custodiat se a Christianis orientalibus in commerciis, quia nullam habent conscientiam, minus quam Judaei et Sarraceni, et si possunt, decipiunt peregrinos.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 216.

תרגום

סעיף עשרים: ¹ לא יעשה הצליין מקח-וממכר עם סאראצני אלא בתנאי-זהירות כזה שיידע שלא ירומה. הואיל והם מנסים לרמותנו וחושבים, להראות את צייתנותם לאלוהים בכך שהם יכולים לרמות ולהוליך שולל מישהו מאתנו. ובראש ובראשונה ייזהר ויישמר הצליין מפני יהודים גרמנים, הואיל והללו משתדלים יותר מכול לרמות אותנו ולגזול את כספנו. כן יישמר במקח-וממכר מפני נוצרים מזרחיים, כי אין להם כל מצפון, אף פחות מאשר ליהודים ולסאראצנים, ואם עולה הדבר בידם, הם מוליכים שולל צליינים.

1 הקטע שלפנינו לקוח מתוך תקנון המיסדר הפראנציסקאני בארץ-ישראל, שחובר בשביל הצליינים הקאתוליים שהגיעו ארצה. הנזירים הפראנציסקאנים נהגו לקרוא את התקנון לפני הצליינים בקבלם את פניהם באכסניית הצליינים הפראנציסקאנים ברמלה. הרקע לתקנה זו היתה פעילותם של יהודים אשכנזים בכל ענפי התיירות למן אמצע המאה הי"ד ועד לכיבוש העות'מאני. עם זאת, ייתכן כי הרקע לכך היה פעילותם של הרוכלים היהודים, המוסלמים והנוצרים המזרחיים, הנוכרים תכופות בתיאורי אכסניית הצליינים ברמלה ובירושלים (וראה להלן, מס' 233; הערך "רמלה", מס' 10). אגב, המחבר נעזר פעמים אחדות ביהודים אשכנזים, הן כמדריכים הן כספקי יין ומזון.

ירושלים, מס' 232

שנת 1483

O quam inutilis et maledicta talium peregrinatio, qui in tam sancto loco sanctos mores derident et pervertunt. Pejores tales sunt Sarracenis et Judaeis, qui nullum Christianum devote se gerentem derident.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 239.

תרגום

הוי, כמה חסרת-תועלת וארורה היא העלייה לרגל של מי אשר במקום כה קדוש שמים ללעג את המנהגים המקודשים ומסלפים אותם. גרועים הם מסאראצנים ומיהודים, אשר לעולם אינם לועגים לשום נוצרי ירא-שמים.¹

1 כוונת המחבר לכמה עולי-רגל שהיו בחבורה אחת עמו ולעגו לתופעות האקסטאטיות שנתלו אל ביקורם של הצליינים ב"כנסיית-הקבר".

ירושלים, מס' 233

שנת 1483

In mea prima peregrinatione non fuimus ducti in hospitale, sed in quandam domum magnum sub monte Syon, in Mello, et ibi deguimus, nec unquam tunc vidi hoc hospitale, nec scivi, quod vestigia hospitalis S. Johannis apparerent. Cumque peregrini se locassent, ad placitum venerunt Sarraceni et Judaei et orientales Christiani, apportantes panes, aquam, cibaria cocta, et fructus de quibus emerunt et manducaverunt.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 240.

תרגום

בעלייתי הראשונה לרגל¹ לא נלקחנו לאכסניה, אלא לבית גדול במלו² לרגלי הר-ציון, ושם התגוררנו. ועד אז לא ראיתי את האכסניה, ולא ידעתי כי נותרו שרידים מאכסניית יוחנן הקדוש³. וכאשר התמקמו הצליינים, באו לחצר סאראצנים, יהודים ונוצרים מזרחיים והביאו לחם, מים, תבשילים ופירות --- מאלה קנו הצליינים וסעדו.

1 בשנת 1480.

2 הכוונה לאיזור בית-הקברות של ממילא (וראה לעיל, מס' 224 והערה 5 שם).

3 סמוך ל"כנסיית-הקבר" (וראה לעיל, מס' 87 והערה 1 שם).

שנת 1483

ירושלים, מס' 234

Confestim autem de atriolo exivimus, et chorum antiquam (sic!) ecclesiae Syon intravimus, qui penitus est destructus, dempta parte orientali, ubi stat adhuc pars muri, cum rupta testudine desuper dependente. Locus illius chori est omnibus sacrae Bibliae credentibus venerabilis. Judaei multum eum venerantur, quia credunt sicut et nos, quod ibi fuerit oratorium David, sive tabernaculum, in quod ipse et universus Israel duxerunt arcam Dei cum canticis et instrumentis musicis in magno jubilo; ut habetur 2. Regum. 6.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 254–255.

תרגום

עד מהרה יצאנו מן האטריום¹ ונכנסנו לכורוס² העתיק של כנסיית ציון, שהוא חרב עד היסוד, וחסר בו החלק המזרחי, שעדיין ניצב בו חלק מן החומה עם תקרה פרוצה, התלויה מלמעלה. מקום הכורוס הזה מקודש לכל המאמינים בכתבי-הקודש³. היהודים מעריצים אותו מאוד, שכן הם מאמינים כמונו, ששם היה מקום התפילה של דויד או האוהל אשר הוא בעצמו וכל ישראל אתו הובילו לתוכו את ארון-הברית בשירה, כלי-זמר ובתרועה רבה, ככתוב במלכים ב' ו⁴.

1 כלומר, מאולם-הכניסה אל הכניסה של מנזר הר-ציון.

2 ראה לעיל, מס' 147 והערה 2 שם.

3 על האתר והתקדשותו במסורות השונות ראה המדור "מקומות קדושים", הערך "ירושלים", מס' 30 והערה 4 שם.

4 שמואל ב', ו.

שנת 1483

ירושלים, מס' 235

Mons ille est hodie possessio Christianorum Ibi enim soli Christiani habitant, et nullus Sarracenus nec Judaeus hodie in hoc monte habet domicilium, sed solum sunt in eo monasteria Christianorum. Unde quadam vice interrogavi Sarracenum mihi familiarem, cur non potius in monte Syon aedificarent sibi domus, quam in Jerusalem? respondit, quod propter aquarum defectum desolatus est mons Syon: quia facilius et copiosius habentur aquae in Jerusalem, quam in Syon.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 280.

תרגום

ההר הזה¹ הוא היום נחלת הנוצרים --- מתגוררים בו נוצרים בלבד, ואין היום בהר הזה מקום-מגורים לשום סאראצני או יהודי, אלא נמצאים שם מנזרי הנוצרים בלבד. ובכן, שאלתי פעם סאראצני אחד ממכרי, שמא מוטב אם יבנו את בתיהם בהר-ציון, ולא בירושלים; וענה, כי בגלל המחסור במים נעזב הר-ציון, שכן קל יותר להשיג מים בשפע בירושלים מאשר בציון.

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

שנת 1483

ירושלים, מס' 236

Porro praeter gentes jam numeratas sunt plures extra fidem Christi in Jerusalem Sarraceni, Judaei, Turci, Samaritani, Mameluci.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 353.

תרגום

ופרט לאומות שצוינו לעיל, חיים בירושלים רבים שאינם נוצרים --- והם: סאראצנים, יהודים, תורכים, שומרונים, ממלוכים.

שנת 1483

ירושלים, מס' 237

Caret enim sancta civitas aquis propriis et nutritur aquis de coelo vel a longinquo inductis. Credo quod hodie major cura sit, quomodo civitas sancta provideatur de aquis, quam prius umquam fuerit, quia Sarraceni continuis et cottidianis baptismatibus utuntur, magis quam Judaei, igitur lavatoria multa habent, et mirabili industria inducunt aquas in Jerusalem.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, א, עמ' 367.

תרגום

העיר הקדושה חסרה מים משלה, והיא ניזונה ממימי השמים או ממים המובלים מרחוק. סבורני, שעתה נעשים מאמצים רבים יותר מאשר אי-פעם לפני-כן לספק לעיר הקדושה מים, הואיל והסאראצנים טובלים בהתמדה ומדי יום, יותר מאשר היהודים; על-כן יש להם הרבה בתי-מרחץ, והם מביאים מים לירושלים בחריצות מפליאה.¹

1 ראה דבריו של פליקס פאבר על שיפוץ אמות-המים מעין אל-ערוב לירושלים (להלן, מס' 243).

שנת 1483

ירושלים, מס' 238

Hic vir procurat, quod ruinae ecclesiae sancti sepulchri et in Bethlehem reficiantur, et tantae auctoritatis est in Jerusalem, quod etiam Sarraceni et Judaei eum timent, et pueri se ab eo abscondunt.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, ב, עמ' 2.

תרגום

והאיש הזה¹ דואג, שחורבות כנסיית הקבר הקדוש, ושל הכנסייה בבית-לחם יוקמו מהריסותיהן. והוא איש בעל השפעה כה רבה בירושלים, עד שגם הסאראצנים והיהודים מפחדים מפניו, והנערים מסתתרים מפניו.

1 יוהנס מפרוסיה, הפרוקוראטור של מנזר הר-ציון. ראה עליו: L. Lemmens, Die Franziskaner im Heiligen Lande – Die Franziskaner auf dem Sion (1336–1551), Munster 1925, pp. 171–174. הפרוקוראטור היה ממונה על העניינים הכספיים והמשפטיים של המנזר.

ירושלים, מס' 239

שנת 1483

Nam hospitale et peregrini Christiani habent in Jerusalem duos magistros, superiorem et inferiorem. Superior dicitur Sabathytanco, et Calinus major. Inferior vocatur Elphahallo, Calinus minor, i. e. magister hospitalis et peregrinorum. Ambo etiam Calini dicuntur Trutschelmanni, i. e. defensores et ductores, sive provisores Christianorum peregrinorum. Sunt enim in qualibet civitate aliqui, quibus Soldanus concedit, ut Christianos per terram ducant et eos protegant, et sunt magistri officiales de curia domini Soldani et dicuntur Trutschelmanni, Sic etiam Judaei habent suos Trutschelmannos sive Calinos. Et in locis, ubi est magnus et frequens adventus peregrinorum, sunt duo Calini, major et minor, sicut in Jerusalem et in Chayro Calinus vero minor de Jerusalem, Elphahallo. erat vir senex simplex et rectus Sarracenus illius autem erroris fuit, quod credit, omnes homines salvari posse in ea fide, in qua nati sunt, si illam integram servarent, et ab ea fide apostatas omnes dixit esse damnandos, ideo Mamaluccos suae fidei, a fide Christi apostatas, damnavit, et omnes orientales Christianos dixit esse damnandos, pro eo; quod gentilibus essent conformes et confoederati regibus eorum. Similiter Judaeos inter eos viventes.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, ב, עמ' 108-109.

תרגום

כי לאכסניה¹ ולעולי-הרגל הנוצרים יש בירושלים שני פקידים, בכיר וזוטר. הבכיר נקרא "סבתיתאנקו", והוא קאלינוס הגדול,² והזוטר נקרא "אלפאהאלו", והוא קאלינוס הנמוך, כלומר, פקיד האכסניה ועולי-הרגל. ושני הקאליני גם יחד נקראים "טרוצ'למאני",³ כלומר, מגינים ומורי-דרך, או משגיחים על עולי-הרגל הנוצרים. כי בכל עיר נמצאים אנשים מספר אשר הסולטאן נתן להם את הזכות להוביל את הנוצרים בארץ ולפרוש עליהם את חסותם, והם פקידי חצר האדון הסולטאן ונקראים "טרוצ'למאני". וכך גם יש ליהודים טרוצ'למאנים או קאליני משלהם.⁴ ובמקומות שבהם העלייה של עולי-הרגל היא רבה ותכופה נמצאים שני קאליני, בכיר וזוטר. כמו בירושלים ובקאהיר הקאלינוס הזוטר מירושלים, אלפאהאלו, היה איש זקן סאראצני תמים וישר וכל שגיאתו בכך שהאמין, שכל האנשים יכולים להיושע באמונה שבה נולדו אם ישמרוה בשלימות, ואמר, כי ילכו לאבדון כל הכופרים בדתם זו. ולכן היה מחייב בדין את הממלוכים בני דתו שהמירו את דת המשיח, ואמר, כי ילכו לאבדון כל הנוצרים המזרחיים, שכן הם מסתגלים לגויים, והם בעלי-ברית של מלכיהם. וכך גם על היהודים הגרים בתוכם.⁵

1 אכסניית יוחנן הקדוש שבאיזור המוריסטאן (ראה עליה לעיל, מס' 87, הערה 1).

2 ה-calinus major היה מתורגמן הסולטאן, בעל זכיון מיוחד על הכנסות האכסניה הנזכרת ועל מס עולי-הרגל הנוצרים. השם calinus נשתבש מ-kulaguz, שמקורו במלה התורכית qilariz, שמשמעה "מורה-דרך".

3 כלומר, מתורגמנים.

4 בעניין זה השווה דבריו של משולם מוולטרה (לעיל, מס' 223).

5 טענתו של המתורגמן הזקן היתה, כי כל האנשים יכולים להוושע באמונה שבה נולדו אם ישמרוה בשלימות, וזאת בהתייחסו למי שאינם מוסלמים, כמובן. אך הוא מחייב בדין את הממלוכים בני דתו שהמירו את דתם וכן את כל הנוצרים המזרחיים, שכן הם מסתגלים לגויים. ואז הוא חוזר לעניין הראשון, שכולם יכולים להוושע, וכך גם היהודים ששומרים על האמונה שבה נולדו.

שנת 1483

ירושלים, מס' 240

Vicesima quarta die convenimus nos peregrini in montem Syon in domo praedicta propter dissensiones habebant duos ignes, duas coquinas, duos coquos et distinctas procurationes. quae omnia sub una cura levius et melius expedita fuissent. Unde domini primae et secundae societatis se combinaerunt, et sub uno igne et procuratione una steterunt. Domini vero tertiae societatis, ad quam ego conjunctus eram, singulares fuerunt et miles dictus Petrus Velsch per se cocus et procurator suae societatis fuit, et in sui adjutorium adduxit pretio duos Judaeos pauperes teutonicos, qui secum ibant ad forum pro emendis necessariis.

מקור: פליקס פאבר, מסע בארץ-הקודש, ב, עמ' 110-111.

תרגום

ביום ה-241 התכנסנו אנו, הצליינים, בהר-ציון --- עקב המריבות היו להם בבית ההוא² שתי כירות, שני מטבחים, שני טבחים והנהלות נפרדות, ואילו היו כל הדברים האלה תחת פיקוח אחד, היו מסתדרים בצורה קלה וטובה יותר. לכן התאחדו מנהלי הקבוצה הראשונה והשנייה וגרו בכפיפה אחת ובהנהלה אחת. אך מנהלי הקבוצה השלישית – שאליה השתייכתי גם אני – נשארו לחוד, והאביר הנקרא פטרוס נלש היה בעצמו טבח ומנהל חבורתו, ולעזרתו הביא תמורת תשלום שני יהודים גרמנים עניים, שהיו הולכים עמו לשוק כדי לקנות את כל הנחוץ.

ספרות: ברסלבי, לחקר ארצנו, עמ' 146–147.

1 24 ביולי 1483.

2 הכוונה לביתו של אלפאהאלו, הקאלינוס הקטן, שעמד ב-melo (וראה לעיל, מס' 233 והערה 2 שם). רבים מן הצליינים שכרו חדרים בבית זה. וראה: פליקס פאבר, ב, עמ' 107–108.